

UNOFFICIAL TRANSLATION

ЗАЯВА ДЛЯ ПРЕСИ

Незалежний експерт з питань впливу зовнішнього боргу та інших міжнародних фінансових зобов'язань на стан реалізації прав людини, зокрема, економічних, соціальних та культурних прав

Пан Хуан Пабло Богославські

ВІЗИТ В УКРАЇНУ 14-24 ТРАВНЯ, 2018 р.

Київ, 23 травня 2018 р.

Я хотів би подякувати уряду України за запрошення і за співробітництво зі мною та моєю командою під час цієї місії. Я мав можливість зустрітися з декількома урядовцями, побачив відкритість та зацікавленість у відвертих обговореннях та обміні інформацією. Я також хотів би висловити вдячність представникам громадянського суспільства, експертам та науково-дослідницької спільноті, а також членам міжнародного співтовариства в Україні, які знайшли час зустрітися зі мною та усвідомлюють важливість врахування виміру прав людини для визначення економічного курсу.

Спочатку я хотів би відзначити складність ситуації та багаторівневі виклики, які стоять перед Україною. Я розумію, що це надзвичайно складний контекст, і що будь-яка оцінка буде неповною та несправедливою без чіткого визнання труднощів. Вплив конфлікту на сході України, який водночас створює нові обмеження та загострює вже наявні проблеми, так само, як і його наслідки для країни в цілому, не можна недооцінювати. Понад чотири роки конфлікт неминуче призводить до короткострокових та довготривалих наслідків в гуманітарному, соціальному, фінансовому та економічному вимірі. Слідом за подіями, що відбувалися на Майдані в листопаді 2013 року, на жаль, виникла низка жорстоких подій, а саме тимчасова окупація частини території України – Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Російською Федерацією,¹ а також військовий конфлікт на сході України. Ці чотири роки та два «фронти» призвели до виникнення в країні понад 1,5 мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та 3,4 мільйона людей, які потребують гуманітарної допомоги.² В ході конфлікту загинуло понад 2540 осіб та 7000-9000 осіб було поранено, тоді як понад 600 000 осіб (з них 100 000 дітей) мешкають в межах 5 км від лінії розмежування, довжина якої 457 км.

Конфлікт також призвів до втрати економічної активності у важливому та традиційно промисловому регіоні країни. Дуже важко оцінити та кількісно визначити економічні втрати для України внаслідок тимчасової окупації Криму Російською Федерацією та конфлікту на сході України. Це, зокрема, пояснюється тим, що вони включають в себе тимчасово захоплене майно та території, втрату податкових надходжень та від господарської діяльності, пошкодження громадської інфраструктури та майна, а

¹ Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 71/205 від 19 грудня 2016 року та 72/190 від 19 грудня 2017 року.

² Управління з координації гуманітарних питань ООН, Огляд гуманітарної ситуації, 7 травня 2018 року; і План гуманітарного реагування, грудень 2017 року.

також приватного майна (наприклад, індивідуальна та корпоративна власність і житло). Проте, за деякими оцінками, їх сума сягає близько 100 мільярдів доларів.

Україна пережила економічну рецесію та девальвацію валюти у 2008-2009 роках, і після короткого періоду відновлення зазнала впливу високої інфляції, знецінення валюти країни – гривні та зниження реального ВВП у 2014 (на 6,6 %) і 2015 роках (на 9,8%), що в сукупності утворює дуже складну ситуацію для більшої частини населення. Отже, люди в Україні одночасно стикаються з економічними обмеженнями, зростає майнова нерівність та конфлікти, а також з низкою реформ, що проводяться урядом у багатьох сферах життя.

Моя сьогоднішня заява носить попередній характер. Я пропоную її як перший крок у тому, що, як я сподіваюся, стане конструктивним і постійним діалогом з урядом, доки я готуватиму свою остаточну доповідь, і надалі, в ході виконання моїх рекомендацій. Я пропоную сьогодні декілька думок та рекомендацій уряду України та іншим зацікавленим сторонам і буду надалі розвивати їх у фінальній доповіді, яка буде представлена Раді ООН з прав людини у березні 2019 року.

1. Економіка і права людини

Під час мого візиту мене декілька разів запитували, чи відіграє міжнародне право у галузі прав людини важливу роль у економічних питаннях і в якій мірі. Як зазначив один з моїх співрозмовників, зв'язок корупції або економічної нерівності з правами людини є незвичним. Схоже, що рідко обговорення з економічними експертами та аналітиками зосереджується на людському та соціальному вимірах поточних та майбутніх економічних та фінансових проблем.

Це не є для мене новим. Дозвольте мені почати з того, що, перш за все, моя роль незалежного експерта з прав людини також полягає у тому, щоб з'ясувати зв'язки між економікою, фінансами, незаконними фінансовими потоками та правами людини.

Простіше кажучи, всі права людини, починаючи з права на їжу, житло або здоров'я, і закінчуючи правом на доступ до правосуддя, правом участі у виборах та свободи вираження поглядів, тісно пов'язані з державним фінансами. Стандарт прав людини щодо «вжиття заходів для використання максимально доступних ресурсів»³ визнає, що права людини не можуть бути ефективно захищені чи реалізовані без чіткого розподілу фінансових ресурсів на користь загального блага. Необхідно забезпечити стабільне державне фінансування, яке застосовується не виключно для доступу до міжнародного фінансування або обслуговування боргу, а головним чином для забезпечення соціальної справедливості для всіх та дотримання зобов'язань у галузі прав людини. Здорова економіка повинна бути пріоритетом для забезпечення добробуту найбільш вразливих та соціально відчужених членів суспільства, не оминаючи них. Ефективна боротьба з «приватизацією» держави повинна бути центральною метою для правозахисної спільноти.

Іншими словами, економічні тенденції, умови та проблеми країни є визначальними чинниками у справі захисту та реалізації прав людини. Останніми роками Україна потребувала суттєвої реорганізації свого бюджету, щоб забезпечити зростаючі оборонні витрати для зміцнення свого військового потенціалу, одночасно відчуваючи фіскальний дефіцит. Міжнародні та двосторонні кредитори допомогли задовільнити ці фінансові потреби, а також розпочати економічні реформи. Результатом стало застосування

---

³ Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, стаття 2.1. Ратифікований Україною 12 листопада 1973 року.

масштабних заходів фінансової консолідації починаючи з 2014 року, і збільшення залежності від міжнародних кредиторів. Ці кредитори встановлюють суворі умови.

З одного боку, міжнародна фінансова допомога сприяла здійсненню деяких реформ, спрямованих на покращення ситуації у фінансово-бюджетній сфері, забезпечення макроекономічної стабільності та зниження рівня корупції. Проте погашення зовнішнього боргу та вартість державної допомоги, наданої деяким приватним банкам, особливо найбільшому кредитору України, Приватбанку, у грудні 2016 року, призвели до додаткових фінансових обмежень в країні та боргових ризиків. Отже, не дивно, що очікуються подальші заходи з фінансової консолідації, які заплановані найближчим часом. З огляду на це, планування середньострокових бюджетних витрат було б важливим суттєвим кроком вперед, і я вітаю те, що Міністерство фінансів розглядає можливість розпочати таке планування бюджету на 2019 р.

З іншого боку, уряд, здається, визнає, що необхідно подолати бідність, інфляцію та вирішити важку соціальну ситуацію, в якій перебуває більшість населення, для того, щоб деякі з економічних реформ були частково успішними. У зв'язку з цим уряд вжив три заходи: а) збільшення субсидій на житлово-комунальні послуги для домогосподарств, що охоплюватиме приблизно 6,5 мільйонів домогосподарств; б) збільшення номінальної мінімальної заробітної плати в гривні, яка в 2017 році зросла більш ніж удвічі (хоча офіційний мінімальний розмір заробітної плати залишається низьким і продовжує слугувати основою для розрахунку пенсії, нижче за реальний прожитковий мінімум); в) пенсійна реформа 2017 р, метою якої було збільшити купівельну спроможність пенсіонерів та зменшити нерівність (пенсіонери з однаковим страховим стажем отримують різну пенсію залежно від року виходу на пенсію).

Хто є бідними і соціально відчуженими особами в Україні? Скільки їх, який відсоток населення? Як визначається межа бідності та який відсоток і які категорії живуть за межею бідності? Якими є їх життєві умови? Яким є розрив у оплаті праці жінок і чоловіків в країні, і скільки жінок зазнають його впливу? Я отримав попередню інформацію та коментарі щодо цих основних питань, але багато співрозмовників не можуть відповісти на ці питання і зазначають, що ця інформація не є чіткою або застарілою. Розробка ефективної державної політики та її реалізація, а також адекватний розподіл ресурсів, потребують надійних даних про населення, що систематично оновлюються і деталізуються. Це також має важливе значення для адекватного моніторингу та звітування про зобов'язання країни в рамках «Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року». Я був засмучений, коли дізнався, що Україна не проводила перепису населення з 2001 року, і я не маю впевненості, що перепис населення буде проведений в 2020 році. Я наполегливо раджу уряду забезпечити проведення перепису та розпочати без подальших зволікань процес підготовки до нього, щоб охопити всіх людей, які проживають в Україні.

Хотів би висловити особливу стурбованість ситуацією з ВПО в країні. Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік», прийнятого в грудні 2017 р., наразі існує обмежене фінансування для виплати пенсій особам, які проживають на території, контрольованій збройними групами, та надання адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Уряд має враховувати, що люди похилого віку зазнають непропорційного впливу кризи на сході України, і що адміністративні вимоги змушують їх проходити кожні 60-90 днів п'ять контрольних пунктів, щоб виплата їхніх пенсій не була зупинена. Часто це супроводжується великими труднощами, та люди стикаються з численними ризиками для життя або витрачають від 50 до 80% своєї місячної пенсії на поїздки, щоб отримати пенсії. Мене турбує, що в цій ситуації виплату пенсій було

призупинено для понад 600 тисяч людей. На даний момент виплати пенсій для більшості з цих людей не були відновлені.

У зв'язку з цим я б також хотів наголосити на необхідності заходів для гарантування прав меншин. Соціальна єдність повинна вважатись ключовою метою країни з огляду на розділеність, яка зростає. Нагадую про важливі та актуальні рекомендації моїх колег за результатами офіційного візиту у 2014 р. спеціального доповідача з питань ВПО та спеціального доповідача щодо прав меншин.⁴

Я також глибоко стурбований тим, що в останні роки становище жінок та ситуація щодо загальної рівності між чоловіками та жінками погіршилися. У 2016 році розрив у заробітній платі був найвищим за останнє десятиліття, близько 25,3 відсотків, і залишається надзвичайно високим, хоча й трохи знизився. Крім того, деякі політичні заходи прямо чи опосередковано впливають на економічне становище жінок. Наприклад, декретні виплати у зв'язку з народженням дітей залежали від кількості дітей, а зараз їх об'єднали. Існує дуже обмежена кількість дитячих закладів для дітей до 3 років, що фактично прирікає жінок репродуктивного віку на бідність. В період 2014-2017 рр. рішення про скорочення 100 000 посад державних службовців, зокрема 55 000 в галузі освіти, 12 000 в сфері охорони здоров'я та 12 000 в соціальних службах по всій країні, в основному, стосувалося жінок, які традиційно працюють у цих секторах. Крім того, воно негативно впливає на надання основних послуг для всього населення.

Що стосується доходів та розробки бюджету для задоволення всіх цих вимог, цілком зрозуміло, що уряд визнав необхідність підвищення ефективності адміністрування податків, як, наприклад, автоматизація сплати ПДВ та його відшкодування, збільшуючи чисті податки на додану вартість відносно ВВП, а також ефективність бюджетних витрат. Були також призначені додаткові податки на інвестиційний дохід у розмірі 15-25%, а також оподаткування відсотків за депозитами, у той час як «єдиний соціальний внесок» роботодавців знизився з 2016 р. Стосовно цих реформ, я вважаю, що реформи в напрямку прогресивного оподаткування є більш раціональною альтернативою, ніж скорочення бюджетних асигнувань на соціальні послуги та державні інвестиції.

Міжнародні стандарти в сфері прав людини забезпечують поступову реалізацію економічних, соціальних та культурних прав⁵ і забороняють державам вдаватись до неприпустимих регресивних заходів, якщо тільки це не є строго виправданим. Регресивні заходи, тобто заходи, які б погіршили стан реалізації економічних, соціальних та культурних прав, дозволяються лише за певних суворих обставин⁶, і держава зобов'язана обґрунтувати їх відповідність чітким критеріям, зокрема, вказуючи, що ці заходи є: а) тимчасовими; б) пропорційними; в) раціональними і г) недискримінаційними. Ці (та інші) стандарти прав людини також застосовуються до міжнародних партнерів, включаючи Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський Союз (ЄС) та держави-донори, оскільки вони повинні подбати, щоб умови їхніх угод і, якщо доречно, їхні стратегії економічних реформ та умови фінансової підтримки гарантували повагу, захист та дотримання прав людини.

Дозвольте мені розглянути лише дві з основних економічних умов, встановлених угодою про співробітництво 2014 року з МВФ. По-перше, МВФ рекомендував розвинути ринок земель сільськогосподарського призначення (тобто приватизацію землі).

⁴ A/HRC/28/64/Add.1 (2014) та A/HRC/29/34/Add.3 (2014).

⁵ ICESCR, ст. 2.2.

⁶ Більш детальну інформацію див. у звіті незалежного експерта, A/HRC/37/54 за посиланням <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Development/IEDebt/Pages/AnnualReports.aspx>

Сільськогосподарські угіддя України величезні, і вони були захищені від продажу десятиліттями. Середня ділянка у 3,7 га була здебільшого доступна для оренди за дуже низькими ставками. Неможливість купувати землю вважається фактором стримування інвестицій, а отже обмежує продуктивність. На мій погляд, необхідне активне обговорення того, як наслідки широкомасштабної приватизації землі позначаться на деяких правах людини, зокрема праві на належне харчування та продовольчу безпеку для малих фермерів та сільських мешканців в країні, права на здорове навколишнє середовище у зв'язку з великим агробізнесом та його діяльністю, а також з точки зору можливостей працевлаштування в країні, де рівень безробіття становить 9,5 відсотків, з високим відсотком населення, що працює в неформальному секторі. Деякі мої співрозмовники також виявили недостатню обізнаність з добре задокументованими негативними наслідками великих процесів приватизації землі в інших країнах. Необхідним реформам має передувати оцінка їхнього впливу на права людини та запровадження чітких заходів регулювання.

По-друге, угода про співпрацю з МВФ 2014 року вимагає проведення низки реформ, включаючи підвищення цін на газ для побутових споживачів до рівня ринкових цін. У минулому домогосподарство отримувало субсидії на велику кількість людей без будь-якої цільової спрямованості на тих, хто найбільше потребує допомоги. Спостерігалися також випадки, коли, оскільки дистриб'ютори не підлягали жорсткій підзвітності та нагляду, вони продавали субсидований побутовий газ підприємствам та компаніям, сприяючи корупції у цій галузі. Однак важливо зазначити, що швидке зростання цін на газ для домогосподарств непропорційно впливає на людей, які живуть за межею бідності, що, за деякими оцінками, становлять приблизно 50% населення, за загальним індексом доходу, і особливо тяжко впливає на жінок, людей похилого віку, сільські домогосподарства, одиноких матерів, ВПО та тих, хто проживає недалеко від лінії розмежування.

Хоча уряд утримався від повного підвищення тарифів на побутовий газ до рівня ринкових цін, він все ж вирішив звернути увагу на зазначену МВФ проблему вартості субсидій. З цією метою він вирішив обмежити виплати деяким одержувачам субсидій, використовуючи в якості критеріїв розмір будинку (200 м² або більше) або площа квартири (120 м²). Слід також зазначити, що збільшення вартості газу зробило державне підприємство «Нафтогаз» знову прибутковим та більш ефективним. Залишається побачити, як Нафтогаз врівноважуватиме свої комерційні та соціальні зобов'язання.

За кілька місяців до подій Майдану уряд колишнього президента Віктора Януковича запозичив у Російської Федерації єврооблігації на суму 3 мільярди доларів. Оскільки Російська Федерація не погодилася брати участь у реструктуризації боргу в 2015 році і в даний час подала позов проти України до Апеляційного суду Великобританії, щоб отримати повну виплату цього боргу, я хотів би звернути увагу всіх зацікавлених сторін на «Основні Принципи «Процесів реструктуризації суверенних боргів», прийняті Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 році, за які проголосували обидві країни.⁷ Ці принципи, поміж інших, передбачають такі два, як добросовісність як суверенного боржника, так і його кредиторів, а також прийнятний рівень боргу як мету будь-якого механізму погашення боргу.

2. Корупція та права людини

---

⁷ A/Res/69/319; див. <https://digitallibrary.un.org/record/820120?ln=en>

Корупція становить серйозну проблему для прав людини саме тому, що вона використовує значну частину державного бюджету поза його соціальним призначенням. Дослідження вказують на високу залежність між незаконними фінансовими потоками та низьким рівнем економічного розвитку. Приватизація держави має значення з точки зору прав людини, оскільки вона знижує довіру громадськості до інституцій та послаблює відчуття довгострокової відповідальності та підзвітності, необхідних для досягнення сталого людського розвитку, миру та зміцнення демократії. Корупція також перешкоджає реалізації прав людини, оскільки вона поглиблює наявну майнову нерівність, часто призводячи до погіршення життєвих умов бідних і соціально відчужених осіб та зменшення їхньої вже й так пасивної участі в суспільному житті. Крім того, уряд зобов'язався досягти Цілей сталого розвитку в цілому, і має зокрема присвятити особливу увагу виконанню пункту 16.4 Цілей сталого розвитку, який закликає держави значно скоротити незаконні фінансові потоки до 2030 року, та пункту 16.6 Цілей сталого розвитку, спрямованого на зменшення корупції.

У сфері запобігання та боротьби з корупцією я високо оцінюю різні зусилля, зроблені в останні роки, зокрема створення інституційної структури, яка охоплює деякі критично важливі сфери. Вказане включає в себе Закон про запобігання корупції, а також створення Національного агентства з запобігання корупції (НАЗК), Національного антикорупційного бюро (НАБУ) Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та повернення активів (АРМА). Однак викоринити системну корупцію можна лише завдяки всебічному підходу, що включає: а) розслідування, притягнення до відповідальності та ефективні санкції, для цього і потрібна реформа судочинства, яка забезпечить незалежність та компетенцію суддів; та б) більше уваги слід приділяти запобіжним заходам для зведення до мінімуму стимулів для корупції. Вирішальним є стабільне та ефективне економічне нормативно-правове регулювання, яке повинно розроблятися у тісній координації між правоохоронними органами та органами боротьби з корупцією.

Україна також запровадила низку ініціатив для підвищення прозорості, включаючи оприлюднення активів в електронному вигляді, електронні закупівлі, відкриття публічних реєстрів та надання публічного доступу до низки баз даних.

Проте і незважаючи на те, що ці інститути все ще відносно молоді, в їх функціонуванні існують певні прогалини, включно з нагальною потребою ефективного регулювання в різних сферах. Ці сфери включають: а) конфлікт інтересів, б) лобіювання різних секторів, в) надійний захист викривачів, і, найголовніше, г) створення дійсно незалежного та ефективного Вищого антикорупційного суду для розгляду корупційних справ на вищому рівні у відповідності з обґрунтованими аргументами, наданими Венеційською комісією у жовтні 2017 року.

Я був приємно вражений значною роботою, проведеною НАБУ лише за три роки існування. На грудень 2017 року НАБУ вдалося арештувати активи та кошти, загальна сума яких складає 26.9 млрд грн, а також майно, нерухомість та корпоративні права.⁸ Як мені повідомили, законом визначається чітка процедура призначення аудиторів для проведення моніторингу за діяльністю НАБУ. Однак, схоже, що занепокоєння викликає політизація самого процесу призначення аудиторів. Закликаю всі державні органи, долучені до цього процесу, зберегти незалежність та компетенцію аудиторів та забезпечити проведення прозорого аудиту згідно з законом.

---

⁸ Звіт НАБУ за липень – грудень 2017 р., стор. 19

Хочу відзначити створення державного реєстру та бази даних для декларування активів та перевірки декларацій про доходи державних службовців на всіх рівнях в контексті роботи Національного агентства з запобігання корупції. Проте я рекомендую докласти подальших зусиль, спрямованих на забезпечення незалежності та доброчесності НАЗК. Необхідно посилити використання та ефективність бази даних, а НАЗК повинен запровадити механізм автоматичного підтвердження декларування активів як логічне використання цієї електронної бази даних. Це сприятиме моніторингу та кращій підзвітності. НАЗК також повинно намагатись надавати громадськості узагальнену інформацію про майнові декларації та уважно відстежувати заходи, що вживаються за результатами звітів, які вони подають до Бюро та поліції, зокрема за допомогою критеріїв, які б відображали найбільш кричущі випадки. Що стосується НАБУ, вкрай важливим є призначення незалежних та компетентних аудиторів.

Необхідно підвищити ефективність військових витрат шляхом збільшення прозорості, звузивши тлумачення «засекречених контрактів» та застосовуючи більш системний громадський нагляд. Більше зусиль має вживатися з тим, щоб компанії, які беруть участь у ланцюжку постачань, фактично додавали цінності до товарів та послуг, які вони постачають.

У питанні повернення активів, викрадених під час президентства Віктора Януковича, так само важливо забезпечити швидке, якісне та неупереджене розслідування, оскільки воно має зробити всю інформацію доступною для громадськості. З одного боку, йдеться про підзвітність та доступ до інформації. Хто що розкрив і коли, як і що сталося з цими поверненими активами - все це фундаментальні питання, які потребують повного та прозорого реагування. З іншого боку, міжнародна мережа, яка сприяла розкраданню державних коштів протягом багатьох років, повинна бути публічно викритою (і понести відповідальність) і повністю ліквідованою.

Я також був поінформований про процес децентралізації повноважень та поточний процес «об'єднання» муніципалітетів та громад. Досвід свідчить про існування як переваг, так і викликів, пов'язаних з децентралізацією в соціальних сферах, а також про те, що її ефективна реалізація значною мірою залежить від балансу між децентралізацією повноважень та відповідним розподілом фінансових та людських ресурсів, а також від контролю та моніторингу, які необхідні, щоб вона була ефективною. У цьому контексті я отримав свідчення про ризики, пов'язані з підходами до «регіоналізації» та корупційними схемами, зокрема зловживання владою, розкрадання та ухилення від сплати податків, які можуть існувати разом з новими обов'язками у таких сферах, як освіта, охорона здоров'я та пенсії. Регіональні та місцеві органи влади також мають виконувати міжнародні зобов'язання в сфері прав людини.

У цьому контексті я також дізнався про поточні структурні реформи, що стосуються державних закупівель у ряді сфер, створення електронної системи закупівель Prozorro, а також окремої системи закупівель для системи охорони здоров'я в усій країні. Право на здоров'я відповідно до міжнародного права про права людини включає доступ до товарів, таких як медикаменти та медичне обладнання. У цій сфері слід зауважити ряд заходів, зокрема, прийняття законодавства, яке дозволяє здійснювати оплату на основі даних про пацієнтів безпосередньо у лікарнях, а не в регіональних органах влади.⁹ Одним з конкретних заходів, спрямованих на вирішення корупції високого рівня у сфері закупівель для сектору охорони здоров'я, було створення міжнародної групи партнерів - ПРООН, ЮНІСЕФ та Crown Agency, які тимчасово відповідають за закупівлі з 2015 року.

---

⁹ Закон 6327- 2017.

Наскільки мені відомо, це винятковий та перехідний захід для забезпечення доступу до ліків, вакцин та основних медичних товарів. Цей захід призвів до економії приблизно 40% державних коштів, забезпечивши більш ефективну систему надання лікарських засобів національними та міжнародними виробниками без посередників.

3. Попередні висновки

На мою думку, деякі державні чиновники та міжнародні партнери поділяють точку зору, що перехід від надмірно регульованої економічної системи в Україні до дерегульованої, безсумнівно, сприятиме економічному розвитку та суттєво допомагатиме запобіганню корупції. Я з цим не згоден. Одна річ - створення ділового клімату, який заохочуватиме інвестиції, і одночасно зменшуватиме стимули до корупції через викорінення широко розповсюджених практик та закриття лазівок, мінімізуючи простір для свавілля та безкарності. Та інша річ – робити це без будь-яких ефективних інституційних гарантій та врахування захисту прав людини перед корпоративними та приватними суб'єктами. Порівняльний досвід показує, що приватні суб'єкти також потребують ефективного регулювання, зокрема для забезпечення дотримання прав людини. Але цього можна досягти лише за допомогою надійного законодавства та державних установ, які запобігають зловживанням ринком, забезпечують правовладдя та вирішують проблеми нерівності в економічному та соціальному вимірах (включаючи особливо гендерну нерівність), щоб сприяти сталому зростанню.

Досвід показує, що існують високі ризики, коли основи економіки та розвиток суспільства узурпуються невеликою елітою, чийм винятковим інтересом є власний прибуток, що наносить шкоду добробуту населення в цілому. Це так само стосується невеликої групи олігархів, котрі отримують вигоду від розвиненої корупції та приватизації держави, і це може також стосуватись невеликої групи приватних підприємств, які функціонують без будь-якого регулювання. Обидві системи, в кінцевому підсумку, працюють на користь дуже невеликої групи осіб за рахунок більшості населення, фактично ігноруючи зобов'язання з прав людини, і в довгостроковій перспективі обидві системи не можна подолати без глибоких і надійних механізмів для забезпечення збалансованого поєднання гарантій, регулювання та незалежного нагляду. Інші країни, які досягли успіху у вирішенні цих проблем, повинні поділитися таким досвідом та переконатись, що їхні рекомендації Україні відображають ці уроки.

Незалежно від того, які макроекономічні рішення приймаються, права людини повинні залишатись в центрі уваги. Економічна нерівність та скорочення доходів бідних сегментів населення стримують внутрішній попит, сталий розвиток та зростання. Модель, яка вимагає економічних жертв від найбільш уразливих груп населення є неприйнятною, так само як і та, в якій державні органи слугують інтересам невеликої еліти, або коли населення зазнає зловживань з боку корпорацій без обмежень. Я настійно рекомендую уряду запровадити збалансований підхід, який гарантує першочерговість захисту прав людини від зловживань і при цьому не руйнує досягнень, зроблених заради сучасності. Такий збалансований підхід надасть можливість далі здійснювати необхідні реформи з метою досягнення сталого розвитку, водночас забезпечуючи систему соціального захисту та регулювання діяльності національних та міжнародних суб'єктів, при цьому гарантуючи обов'язок держави поважати, захищати та виконувати права людини.

****КІНЕЦЬ****

Інформація про візит

На запрошення уряду України Незалежний експерт з питань впливу зовнішнього боргу та інших міжнародних фінансових зобов'язань на стан реалізації прав людини, зокрема, економічних,

соціальних та культурних прав перебуває з візитом в Києві з 14 по 23 травня. Він висловлює вдячність за співпрацю з боку уряду та парламенту.

Під час візиту він зустрівся з керівниками різних департаментів Міністерства закордонних справ, Міністерства економічного розвитку та торгівлі, Міністерства фінансів, Міністерства юстиції, Міністерства тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, Міністерства соціальної політики, а також з Державною міграційною службою, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), Національним антикорупційним бюро (НАБУ), Національним банком України та Постійним представництвом Президента України в Автономній Республіці Крим. У Верховній Раді він зустрівся з представниками комітетів з питань податкової і митної політики, бюджету, та соціальної політики.

Він також мав зустрічі з Уповноваженим Верховної Ради з прав людини, бізнес-омбудсменом, Міжнародним валютним фондом, Представництвом Європейського Союзу в Україні, USAID, та різними установами і організаціями Організації Об'єднаних Націй, які працюють в країні.

Незалежний експерт вдячний за залучення організацій громадянського суспільства, науково-дослідницької спільноти, активістів та експертів, з якими він проводив зустрічі та дискусії.

Нарешті, він висловлює подяку Управлінню Верховного комісара з прав людини та Моніторинговій місії ООН з прав людини в Україні за підтримку у плануванні, підготовці та проведенні цього візиту.